

Omnia autem probate.) Autem apud Græcos non additur, nec ad rem facit. Cate-
 r̄ *δοκίμαζον* Græcis quoq; uerbum est anceps, quemadmodum Latinis probare, quod
 interdum est approbare, interdum explorare. Cuiusmodi sit Vulgarius hoc loco in-
 terpretatur probate, diiudicate. Quemadmodum alibi, Probate spiritus, si ex deo, sint.
 Audiendi propheta, sed cum iudicio.

Abstinete uos.) *ἀπέχεσθε*. i. abstinete. Nec additur, uos.

In omnibus uobis.) *εἰς ὑμᾶς*. id est, in uos.

Sanctificet uos per omnia.) *ἀγιασθε ὑμᾶς ὁλοτελεῖς καὶ ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, & ὁ*
 id est, Sanctificet uos totos, & integer spiritus uester, & anima & c. Hieronymus in qua-
 stionibus ad Hedibiam ita citat hunc locum, Deus igitur pacis sanctificet uos p omnia,
 uel in omnia plenos, siue perfectos. Hoc enim magis sonat *ὁλοτελεῖς*. Ergo sensus est,
 Sanctificet uos per omnia perfectos, hoc est, & in spiritu, & in anima, & in corpore. In
 has enim partes hominem diuidit Paulus. Porro *ὁλόκληρον* Hieronymus ui-
 detur non legisse, nec mihi uidetur ad sensum pertinere. Non enim lo-
 quitur de integritate spiritus, quem non diuidit, sed hominis, qui
 suis constat partibus. Sine querela.) *ἀμέμπτως*. i. irrepre-
 hensibiliter. Epistola hæc.) Hæc, redundat apud
 nos. Additum est autem ad explicandam ar-
 ticuli uim, *τιῶν*.

EPISTOLAE PRIMAE AD THESSALONICENSES FINIS.

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM SECUNDAM
AD THESSALONICENSES.

V

T dignum est.) Inuenitur quidem & hoc apud Latinos. Cæterum usita-
 tius magisq; latinum est, ut par est, *καθὼς ἔστιν ὀσιον*.

Vnuiquisq; uestrum.) *ἐν ὄσιν ἐκάστου πάντων*.) Addunt, omniū, ad ueheme-
 tiam. Et Ambrosius, Vniuscuiusq; omniū uestrum.

In exemplum.) *ἐνδειγμα*. i. exemplum, siue ostensionem. Præpositio in
 redundat. Aut in nominandi casu, ostensio ut referatur ad illos qui affligunt, id est, Vos
 estis documentum, & ostenditis rectum esse iudicium dei, cum tanta passos remune-
 rat regno dei. In regno dei.) In præpositio redundat, nec addit Ambrosius.

Si tamen iustum est.) Ambrosius legit, siquidem, non si, tamen græca scholia expo-
 nunt hoc loco *ἵτις* positum pro *ἵτις* ἢ *ἵτις*. i. quandoquidem. Affirmantis enim esse, non
 dubitantis. Quod si maxime siquidem ponatur pro si, tanto magis affirmabit, ueluti ue-
 rum inferens, de quo nefas sit dubitare.

Retribuere retributionem.) *ἀνταποδοσάτωι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν*. i. Retribuere affli-
 gentibus uos afflictionem. Et Ambrosius, Retribuere eis qui uos deprimunt pressurā.

Requiem.) *ἀνεσις*. i. remissionem, hoc est, refrigerium & refocillationem, siue relaxati-
 onem, Ne quis accipiat de remissione peccatorum.

Virtutis eius.) *δυναμείας*. i. potentia. Dantis uindictam.) Dantis ad dominū referat, non ad flammam. Nam quibus apud Latinos anceps est sermo, apud Græcos non est.

In flamma ignis.) *ἐν πυρὶ φλόγος*. i. in incendio siue igni flammæ. Atq; ita legit Ambrosius. Pœnas dabunt.) *δίκην τίσουσιν*. i. pœnam luent, siue pendent. In interitum.) In re dundat. *ὁλεθροῦ αἰώνιου*. ut addatur appositivè, & intelligamus nonquamlibet pœnam, sed æternam. A gloria uirtutis.) *ἐν ἰσχύϊ*. i. roboris, siue potentia. Ne quis accipiat *ἀρετῶν*. i. uirtutem, quæ pugnat cum uicio, ut sæpius iam admonuimus.

Admirabilis fieri.) *θαυμάσιωσαι*, quod Ambrosius expressit, mirificari. Est enim Græcis uerbum passiuum, cum quis alijs redditur admirandus.

Quia creditum est testimonium nostrum.) *ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν*. Ambrosius ut uitet amphibologiam, sic explicat, quia fidem habuit testimonium nostrum. Sed latinius poterat, quod fides habita sit testimonio nostro.

In die illo.) Ambrosius hic addit, aduentus dominī.

In quo etiam oramus.) *εἰς ὃ ἡμεῖς προσδύχομεθα*. i. in quod & oramus, siue ad quod. Si referat superiora, hic erit sensus, ut cum primis fiat oratio, hoc est, ante omnia. Et in hanc sententiam exponit Chrysostomus. Sin ad sequentia, sensus erit, Ut orationes fiant ab omnibus. Sua uocatione.) *ἐν κλήσει*. i. uocatione. Et dignetur *ἀξιῶσθαι*. Ambrosius uertit, dignos habeat. Nec additur, sua, apud Græcos.

Omnem uoluntatem.) *ἐνδοκίαν*. i. beneplacitum, siue bonum propositum.

Bonitatis suæ.) *ἀγαθωσύνης*. Nam suæ rursus abundat.

In uirtute.) *ἐν δυνάμει*. i. potentia & robore.

Clarificetur.) *ἐν δόξῳ*. i. celebre fiat, aut nobilitetur.

EX CAPITE II.

Per aduentum.) Græca sic habent. *ὑπὲρ τῆς παρουσίας, τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπίσυναγωγῆς ἐπ' αὐτῷ*. Quorum sententia ita reddi poterat, Nomine aduentus dominī nostri Iesu Christi, & nomine aggrauationis nostræ in illum. Atq; in hunc sensum interpretantur græca scholia. Obtestatur enim eos, nō solum hoc nomine, quod Christus appariturus sit in sua potentia, sed quod ipsi quoq; fideles illic sint adfuturi, & adiungendi Christo.

Cito moueamini.) *ταχέως σαλευθήσεσθε*, quod est proprie fluctuantis, & dimoti de loco.

A uestro sensu.) *νοεῖς*. i. mente, siue intellectu.

Tanq̄ per nos missam.) *ὡς δὲ ἡμῶν*. i. tanq̄ per nos. Missam, additum est explicandæ causæ, etiam si non nihil mutat de sensu. Nam Paulus non uult eos commoueri, neq; per spiritum, tanq̄ a Paulo profectum, neq; per sermonem, Pauli nomine allatum, neq; per epistolam, illius iussu aut nomine scriptam, atq; id sonant uerba græca.

Dies dominī.) Pro dominī Græcus habet Christi.

Nisi uenerit discessio.) *ἀποσάσις*, quod Ambrosius uertit, defectionem. Nempe cum aliquis desiscit a suo autore seu principe.

Homo peccati.) *ὁ ἀνθρώπος ἁμαρτίας*. Diuus Ambrosius ut explicaret uim articuli, legit, Homo ille, ut acciperemus de certo homine dictum.

Sup omne quod dicitur.) Interpres legisse uidetur *ἐπὶ πᾶν τὸ λεγόμενον*. Verum græci codices sic habent, *ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεῷ ἢ σέβασμα*. i. supra uel aduersus omnem qui dicitur deus, aut cultus, siue ueneratio. Hieronymus in quæstionibus citat ad hunc modum. Contra omne quod dicitur deus aut religio, propius accedens ad græca uerba. Quanq̄ uideo quosdam pro πάντα legere *πᾶν τὸ*. i. aduersus omne quod dicitur deus, aut religio. Nam *σέβασμα* proprie dicitur id quod adoramus, & summa reuerentiā ueneramur, & quod maiestate præcellit, idq; uerti poterat numen.

Tanquam sit deus.) *ὅτι ἐστὶ θεός*. i. quod sit deus, hoc est, ostentans se esse deū, cū nō sit.

Non retinetis.) *οὐ μνημονεύετε*, id est, Non meministis. O stultam copiae affectationem, etiā

IN IECV
 ... etiam cum maria sen
 ... terra habet.
 Hic dicitur uobis.) A
 ... nemini, quod me adhi
 Ut reuertar in suo.) D
 aduersus de quo mode
 ... Motum operatur it
 ... Tametsi nihil ei
 ... ut facere, sed age
 ... cum uim suam & e
 ... uerit, sed tamen oc
 ... Christianos. Græci it
 ... tantum ut qui tenet
 ... quæp̄ q̄n̄i κατ' ἕνω
 ... non esse, quæ plus sig
 ... de imperio Rhoi
 ... Interficiet.) ἡμεῖς δὲ
 ... Illustratione aduent
 ... præsentia suæ, ut
 ... Et prodigijs menci
 ... His qui pereunt.)
 ... Charitatem uerit
 ... acceperunt. Atq; ita
 ... Ideo mittet, & id
 ... Operationem em
 ... re, ut referatur ad pi
 ... te immundo. Quan
 ... locum ex Eia, qui
 ... re, uelut ignis.
 ... Sed conseruerunt,
 ... cuit iniquitas. Aut, sea
 ... Quod elegerit nos.)
 ... Primicias in salutem,
 ... A principio. Appa
 ... ritas, ut sit sensus, illos in
 ... quæ, pertinet ad diuin
 ... accipi potest. Eripuit
 ... in qua & uocauit.) ἡμεῖς
 ... illas in quem. Et ita tunc
 ... Quas didicistis.) ἡμεῖς δὲ
 ...
 ... obortur corda uestra
 ... uictum παρακαλεῖσθε
 ...
 A Bimportunus) et
 ... fidelis autē de
 ... Quoniam quæ
 ... in caritate) ἡμεῖς

nem, etiam cum iniuria sensus. Vtrum quæso istud est uertere diuinas literas, an potius in re seria ludere.

Hæc dicebam uobis.) Ambrosius, nisi codex mendosus est, legit ad hunc modum, Nō meministis, quod me adhuc apud uos agente, hæc dicebantur uobis.

Vt reueletur in suo.) Deest, ille, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτόν, i. ut ille reueletur. Ille inquam aduersarius de quo modo dictum est.

Mysterium operatur iniquitatis.) Iacobus Faber putat operatur hic accipi passiuè & patiatur. Tamen nihil est necesse, cum sit uerbum medium & ενεργητικόν, non est proprie patrare aut facere, sed agere, hoc est, uim suam exercere, sicuti spiritus dicitur operari in nobis, cum uim suam & efficaciam ostendit. Ita nunc Paulus dicit Antichristum nondum apparuisse, sed tamen occulte iam illius spiritum ualere & agere in his qui persequuntur Christianos. Græci interpretes arbitrantur, hoc dictum in Neronem.

Tantum ut qui tenet nunc te.) μόνον δὲ κατέχωρ ἄρτι ἔως. Vide in græco codice deesse, δὲ κατέχωρ ἄρτι κατεχέτω. i. is qui nunc obtinet, obtineat donec &c. Nisi malum apostopofin esse, quæ plus significarit silendo, quæ si uerbum explicuisset. Hunc locum exponunt de imperio Rhomano, quo soluto sit uenturus Antichristus.

Interficiet.) ἀναλώσει, i. confumet.

Illustratione aduentus.) τῆ ἐπιφωσίᾳ, i. apparitione. Etiam si Ambrosius legit, illustratione præsentis suæ, ut accipias claritate Christi, obscuratum iri Antichristum.

Et prodigijs mendacibus.) ψεύδους, i. mendacij.

His qui pereunt.) In his est græce, licet reclamatione Latini.

Charitatem ueritatis.) πλὴν ἀγάπῃ τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, i. dilectionem ueritatis nō acceperunt. Atq; ita legit Diuus Ambrosius.

Ideo mittet, & ideo.) καὶ διὰ τοῦτο, id est, & ideo.

Operationem erroris.) ενεργητικὴ τῆς πλάνης, id est, Efficaciam seductionis, uel imposturæ, ut referatur ad prodigia, quæ facturum sit Antichristus. Nimirum agente in illo spiritu immundo. Quandoquidem Diuus Hieronymus arbitratur Paulum hunc sumplisse locum ex Esaiâ, qui scribit, Dominus miscuit ei spiritum erroris. Porro spiritus est agere, uelut ignis.

Sed consenserunt.) ἀλλ' ἐδοκίμασαν, ὅτι τῆ ἀδικίᾳ, quod ita uerti poterat, Sed quibus placuit iniquitas. Aut, sed probauerunt iniquitatem.

Quod elegerit nos.) ὅτι ἐίλετο ὑμᾶς, i. elegit uos.

Primitias in salutem.) ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν, id est, Ab initio in salutem. Et Ambrosius legit, A principio. Apparet interpretem legisse, ἀπαρχὰς, siue ἀπαρχήν, quod sonat primitias, ut sit sensus, illos inter primos fuisse uocatos ex Thessalonicensibus. Sin legas, ἀπ' ἀρχῆς, pertinet ad diuinam prædestinationem. Quamquam ex iisdem uerbis & hic sensus accipi potest, Eripuit nos deus ab imperio.

In qua & uocauit.) εἰς δὲ, i. in quod. Idque potest uel accipi absolute, uel referri ad spiritum, ut dicas in quem. Et ita indicant græca scholia.

Quas didicistis.) ἐδιδάχθητε, i. quas docti estis, ut obiter magis cōmendat suum officium.

Exhortetur corda uestra.) παρακαλεῖσθαι ὑμῶν τὰς καρδίας, i. cōsoletur corda uestra. Tametsi uerbum παρακαλεῖσθαι ambiguum est, & apud Græcos sermo præcedit opus.

EX CAPITE TERTIO.

AB importunis.) ἀπὸ τῶν ἀτόπων, quod magis sonat absurdis, & prodigiosis.

Fidelis autē deus.) Græce est dominus, πιστὸς δὲ θεὸς ὁ κύριος.

Quoniam quæcūque.) ὅτι, quod Mira consilio coniunctionū.

In charitate.) εἰς πλὴν ἀγάπην, id est in dilectione. Et patientiā Christi.) καὶ

ἐν τῷ ὑπομονῆ Ἰησοῦ, i. in expectationē Christi. Ita legit Ambrosius & recte. Caterū ὑπομονὴ sonat perseverantiā in re quāpiam nō sine molestia, sed rursū cū expectatione prāmij aut certe finiedī mali. Denunciamus autem) Idem uerbum est quod uerterat prācipimus. παραγγέλλομεν. Ambulātes inordinate) ἀτάκτως, i. in compositē.

Non inquieti fuimus) οὐκ ἠτακτῆσαμεν, i. non inordinati siue nō in compositi fuimus, Ambrosius uertit. Non intemperanter uiximus apud uos, & ἀτάκτως item uertit intemperāter. Mira uero huius interpretis delicia, qui modo ἀτάκτως uertit inordinate, nūc ἠτακτῆσαμεν uertit fuimus inquieti, cū utriusq; dictionis eadē sit origo. Recte uertit Ambrosius modo sensit intemperanter idē esse, quod turbulente, & intractabiliter. Si quidē latinis in ordinem cogi dicuntur, qui cōmuni legi astringuntur, nec ulla in re differunt a cæteris. Huic diuersum est, si quis contēptis legibus publicis, suo uiuat arbitratu. Id enim uocat Paulus ἀτακτεῖν prater ordinem uiuere.

Neq; gratis panem manducauimus.) Ambrosius legit, edimus, ut appareat illum legisse, ἐφαγομεν, pro ἐλάβομεν. Caterum quod nunc habetur in græcis codicibus, magis quadrat cū eo quod sequitur a quoq;. In labore & fatigatione.) κόπῳ ἢ μόχθῳ, de quo superius meminimus, uterq; uertit eodem modo. Quasi non habuerimus.) ὅτι οὐκ ἔχομεν, i. quod non habeamus & demus, non daremus, δῶμεν, hoc est quod id nobis non liceat facere. Quo dicto simul & excusat alios qui sumebant, & suā temperatiā exaggerat, qui adeo nihil exegerit prater ius, ut ne quod iustū quidē fuerat acceperit.

Denunciabamus,) παραγγέλλομεν, i. prācipiebamus, hic ubiq; ostentat suam ineptam copiam etiam anteq; nos de copia prodidissemus. Audiuimus enim.) ἀκούομεν γὰρ id est audimus enim, ut sit tempus instans. Ambulare inquiete.) ἀτάκτως, quod paulo superius uertit inordinate, nunc uertit, inquiete. Rursum Ambrosius intemperāter, Et hoc loco περιπατοῦντας, aptius est, obambulantes, quæ est natia huius uocis significationis. Nihil operantes, Sed cur, &c.) Non seruauit interpres elegantia græci sermonis, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους, i. nihil agentes, sed curiose agentes. Quāq; illud περιεργαζομένους, significat & superuacua, & inutilia agētes. Hinc certe apparet aliud esse ἐργαζομένους & ἐνεργοῦντας, ἐργάζεσθαι & ἐνεργεῖν, cū utriq; soleat eodē uerbo reddere.

In domino Iesu Christo) διὰ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, i. per dñm nostrum.

Suum panem) τὸν ἐαυτοῦ ἄρτον id est suum ipsorum panem, Idq; ἐμφατικώτερον, quasi dicās non alienum, sed suum.

Per epistolam hanc,) Hunc est græce, sicut & in emēdatioribus latinorū exēplaribus.

Vt confundatur,) ἵνα ἐμτραπή, id est ut pudeat, & ut rubore suffundatur, cū uiderit se uitari ab omnibus. Confunditur & is qui alioqui perturbatur. Idcirco diuus Ambrosius, ut explicaret uim uerbi græci, uertit, ut reuerentia cōfundatur.

Quasi inimicū,) ὡς ἐχθρὸν, i. ut inimicū. Mira apostoli lenitas, qui ne intractabile quidem uelit pro inimico haberi. Corripite ut fratē) νοθετεῖτε. Ambrosius uertit, monete cōsilijs, cui magis placuit uerbū lenius. Sēpiternam) διὰ παντός id est semper.

In omni loco ἐν παντί τρόπῳ, i. in omni modo. Quāq; interpres uidetur legisse, τὸ πᾶν pro τῷ τρόπῳ, & ad eundem modum legit Ambrosius, etiā si græca scholia τῷ τρόπῳ legunt.

Deus sit cum om.) dominus est non deus. Et ita legit Ambrosius.

Et salutatio mea) mea ablatiui casus est, & refertur ad manu.

EPISTOLAE SECVNDÆ AD THESSALONICENSIS FINIS.

ANNO

ECV
ctio
plan
ab i
iua
Dilectio filio.)
rum & ingenu
quod est filior
Gratia & miseri
dia, pax. Chri
mon xpo f nre
omniū, aliter fu
reditio. Vulga
anceps est, tan
uerbo non nōq;
latine, ppterea
sum attinet. Sic
ut denuncies, q
Interminatis,
Theologorum
sublucet. Quo
Ne aliter doce
teratur doctor
uolū, quod est, n
tus Vulgarius, in
ad apostolos pe
Abcrantes.) iso
Conuersi sunt.)
cum aberrans a
in rati loquium) a
mutum ab est a th
uocandum est, ne si
sue sine digladi
no dignos reddant.
cum puzatio dumtaxa
omnes horrent oderi
Nepheles que loq
Socretus loc. sed usq;
us q; rati potera